జాగృతి - దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక, 1993

పక్షులు

"నేను ఆయనతో కలిసి జీవించలేను. నాకు విడాకులిప్పించెయ్యండి" అంది అమృత సుడిగాలిలా వచ్చి.

అమృత ఎప్పుడూ అలానే వస్తుంది.

ఆరేళ్ళ క్రితం ఓసారి ఇలానే వచ్చి -

"నేను ఆయన లేకుండా జీవించలేను. నాకు ఆయనతో పెళ్ళి జరిపించెయ్యండి" అంది.

అప్పుడూ ఇలానే సుడిగాలిలాగానే వచ్చింది.

పెళ్ళి విషయంలో తొందరపడవద్దని నచ్చచెప్పేందుకు ఎంతో ప్రయత్నించాను నేను

"మీ అమ్మానాన్నలు ఈ పెళ్ళి ఎందుకు వద్దంటున్నారో ఆలోచించమ్మా" అని చెప్పాను.

నుదుట మీద పడుతున్న జుట్టుని తల విదిలింపుతో వెనక్కి తోసేసుకుని, నాకు సమాధానం చెప్పింది అమృత -

"వాళ్ళు పాతకాలం మనుషులు అకుంల్. అమ్మకి చాదస్తం - నాన్నకి మొండితనం. వాళ్ళు చూసిన మగాణ్ణే నేను పెళ్ళాడాలన్న ఛాందస భావం వాళ్ళది. కాలం మారిందని తెలియదు వాళ్ళకి. అంతెందుకు - మన ఊళ్ళో కాలేజీలో చదువుతున్న ఏ అమ్మాయైనా చీర కడుతుందా? నన్ను చీర కట్టుకోమంటుంది మా అమ్మ. ఈ డ్రెస్సులు వేసుకోవద్దంటుంది. అయినా మీకు వాళ్ళ గురించి తెలియనిదేముంది?"

"డ్రెస్సులు వేరు. అవి మనకి ఏవి నప్పుతాయో, ఏవి సుఖంగా ఉంటాయో అవి వేసుకుంటాం. పెళ్ళలా కాదు" అని నేనేదో చెప్పేంతలో -

"పెళ్ళికొడుకు కూడా అంతేకదా? నాకు నచ్చాలి. నా జీవితం సుఖంగా ఉండాలి. అదే కదా పెళ్ళికి లక్ష్యం" అంది అమృత.

"డ్రెస్ కొనుక్కున్నాక అది నచ్చకపోతే పారెయ్యవచ్చు. పెళ్ళికొడుకు అలా కాదు." అన్నాను నేను.

"పారెయ్యవచ్చుననుకునే డ్రెస్‌ని కొనేటప్పుడే ఎంతో ఆలోచిస్తాం కదా, మరి, పెళ్ళికొడుకుని చూసుకుందుకు నేనెందుకు ఆలోచించలేదనుకుంటున్నారు."

"నువ్వు ఆలోచిస్తావు సరే – నీ జీవిత భాగస్వామిని ఎన్నుకునే అనుభవం నీ వయస్సుకి ఉందా?"

"అలా అనుభవం వచ్చేవరకూ, ఆగితే, పెళ్ళి చేసుకునే వయస్సు వెళ్ళిపోతుంది"

"నా జోక్ బావుంది. కానీ –"

"నేను జోక్‌గా చెప్పడం లేదు. సీరియస్‌గానే చెప్తున్నాను. అమ్మా నాన్నలకి నాకన్న పాతికేళ్ళ ఎక్కువ అనుభవం ఉంది. అయితే ఆ అనుభవం ముందుతరానికి చెందింది. అది ఈ తరానికి పని చెయ్యదు. ప్రతి తరం వాళ్ళు వాళ్ళ అనుభవాన్ని వాళ్ళ జీవితంలోంచి పొందాలి. అందుకే తల్లిదండ్రులు పిల్లాడిని చూసి పెళ్ళి చెయ్యడం నాకు నచ్చదు. నువ్వేం మాట్లాడ్డం లేదేం ఆంటీ" అంది అమృత శ్రీమతితో.

శ్రీమతి నా వైపు చూసి, నవ్వి, అమృతతో –

"పిల్లలకి వాళ్ల జీవిత భాగస్వాములని ఎన్నుకునే స్వేచ్ఛ ఉండాలి. నా అభిప్రాయం కూడా అదే. అందులోనూ మన దేశంలో చాలా సంవత్సరాలుగా ఈ స్వేచ్ఛ ఆడవాళ్ళకి లేదు. అందుకే ఈ మహిళా ఉద్యమాలన్నీ జరుగుతున్నాయి. తండ్రి, కూతురేదో తన ఆస్తి అయినట్లు అల్లుళ్ళకి ధారపొయ్యడం సరయిన పని కాదు. ఆడది ఎవ్వరి ఆస్తీ కాదు. అస్తిత్వం ఉన్న ఒక చైతన్యవంతురాలు. అందుకే నిన్ను నువ్వెనుకున్న వాళ్ళకిచ్చి పెళ్ళి చేయిస్తాను" అంది.

"ఎప్పుడు?" అంది అమృత ఆనందంగా.

"ముందు నువ్వెన్నుకున్న అతనితో మాట్లాడనీ – ఆయన తరపు వాళ్ళెవరైనా" అన్న శ్రీమతి మాటలకి మధ్యలో అడ్డొస్తూ –

"ఆయన కెవ్వరూ లేరు" అంది అమృత.

"అయితే రేపు మీ అమ్మా నాన్నలతో మాట్లాడతాను. వాళ్ళు ఒప్పుకోరు. మీ ఇద్దరికీ రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసులో పెళ్ళి చేయిస్తాను" అంది లాయరైన శ్రీమతి.

"థాంక్యూ" అని మా శ్రీమతి బుగ్గల మీద ముద్దెట్టుకుని "ఇప్పుడే ఆయనకి చెప్తాను" అంటూ పరుగెత్తుకుని వెళ్ళిపోయింది అమృత.

అమృత పరిగెత్తుకుని వెళ్ళడం చూస్తోంటే పక్షి ఎగురుతున్నట్లనిపిస్తుంది.

పక్షి ఎగరడంలో ఓ అందం ఉంది. శరీరాన్ని నిశ్చలంగా ఉంచుకుని, గాలిలో కదులుతుంది పక్షి. ఓ పక్కకి ఎగురుతూ హఠాత్తుగా ఓ రెక్క కదలికతో, ఓ రెప్పపాటులో మరో పక్కకి తిరిగి ఎగురుతుంది.

అమృత కదలిక అలానే ఉంటుంది. అమృత నడక పరుగులా, ఆ పరుగు పక్షి ఎగరడంలా ఉంటుంది.

పక్షి ఎగరడంలో స్వేచ్ఛ కనిపిస్తుంది. అమృతలోనూ అదే స్వేచ్ఛ కనిపిస్తుంది.

అమృత వెళ్ళిన వైపు నేను చూస్తుండగా -

"అమ్మాయిలకి వాళ్ళకి కాబోయే భర్తలని ఎన్నుకునే స్వేచ్ఛ ఉండాలి కదా?" అని అడిగింది శ్రీమతి నన్ను.

"తప్పకుండా ఉండాలి" అన్నాను నేను.

"మరెందుకు అమృతను ఈ పెళ్ళి చేసుకోవద్దన్నావు?"

"నేను చేసుకోవద్దనలేదు. ఎన్నుకునే స్వేచ్ఛ ఉంది. అయితే ఎన్నిక సరయిందో కాదో ఆలోచించుకోమన్నాను."

"నీ ఎన్నిక సరయిందా?" అని అడిగింది శ్రీమతి నవ్వుతూ.

"సరయిందనే అనిపిస్తోంది" అన్నాను నేను నవ్వుతూ.

"నీకు నీ ఎన్నికా, నాకు నా ఎన్నికా సరయినవే అనిపిస్తున్నాయి. అలాగే అమృతకి కూడా సరయిందే అవుతుంది" అంది శ్రీమతి.

అన్న నెల రోజులలోగా అమృత కోరుకున్న అతనితో అమృత పెళ్ళి చేయించింది. అమృతకి అమ్మా నాన్నలతో సంబంధం తెగిపోయింది.

నాకు బాధనిపించింది - ఇరవైయేళ్ళు తనని పెంచిన తల్లిదండ్రుల్ని అమృత వదిలేసి వచ్చిందని. నాదంతా సెంటిమెంటని కొట్టిపారేసింది అమృత.

అమృత భర్తకి ఓ మంచి ప్రైవేట్ కంపెనీలో పెద్ద ఉద్యోగం. మంచి సంపాదన. ఎమ్మె రెండో సంవత్సరం చదువుతున్న అమృత చదువు ఆగిపోనియ్యలేదతను.

చదువయ్యాక అమృత ఉద్యోగంచేస్తానంది. అది అతనికి అంతగా నచ్చలేదు. అయినా అభ్యంతర పెట్టలేదు.

ఓ కాలేజీలో లెక్చరర్‌గా పనిచెయ్యడం మొదలెట్టింది అమృత.

ఇద్దరూ సుఖంగా కాలం గడిపేవాళ్ళు.

పెళ్ళయిన రెండేళ్ళకి అమృత తల్లయింది.

పెళ్ళి చేయించిన మా శ్రీమతే, అమృతకి తల్లయి పురుడుపోసింది.

పిల్లాడు పుట్టాక అమృతకీ, భర్తకీ గొడవలు మొదలయ్యాయి.

పిల్లాడిని పెంచడం ఓ ఉద్యోగం లాంటిది. ఎవరి ఉద్యోగం వారికున్న వాళ్ళకి ఆ పని చెయ్యడం కష్టమయ్యేది. అమృత మెటర్నిటీ లీవు అయిపోయినప్పట్నుంచి ఇంటి పనులతో పాటు పిల్లాడి పని కూడా చేసే పనిమనిషిని పెట్టుకుందుకు ప్రయత్నించారు.

ఏ పనిమనిషీ ఎక్కువకాలం ఉండేది కాదు. ఇంకో పనిమనిషి దొరికే వరకూ ఎవరు సెలవు తీసుకోవాలన్న విషయం మీద గొడవ వచ్చేది.

ఉద్యోగం మానెయ్యమనేవాడు అమృత భర్త. మాననేది అమృత.

అమృత తల్లిదండ్రుల సాయం తీసుకోమనేవాడు భర్త. ఒకసారి వదిలేసి వచ్చిన ఇంటికి మళ్ళీ వెళ్ళననేది అమృత.

వీటికి తోడు అమృత భర్తకి ఉద్యోగరీత్యా కాన్ఫరెన్సులకీ సెమినార్లకీ వెళ్ళాల్సిన అవసరం ఉంది. అందుకోసం అతను వేరే ఊళ్ళు వారం పది రోజులు వెళ్తాడు. పిల్లాడు పుట్టడానికి ముందు ఈ విషయం గురించి అంతగా పట్టించుకోని అమృత పిల్లాడు పుట్టాక టూర్లు తగ్గించుకోమంది. అతను మానలేదు.

ఇలాంటి గొడవలతో ఇద్దరూ దూరం కాసాగారు. గొడవలు బాగా పెరిగినట్లున్నాయి - విడాకులిప్పించమని అడుగుతూ వచ్చింది అమృత.

"తొందరపాటు వద్దమ్మా" అన్నాను నేను మళ్ళీ మామూలు ధోరణిలో.

"ఇది తొందరపాటు కాదు అంకుల్. పిల్లాడు పుట్టినప్పట్నుంచి చూస్తున్నాను. నన్నాయన సరిగ్గా చూసుకోవడం లేదు" అంది అమృత.

"పెళ్ళయ్యాక ఇలాంటి చిన్న చిన్న గొడవలు తప్పవు"

"చిన్న గొడవలు కావు అంకుల్ - నాకూ ఆయనకీ అసలు పడ్డం లేదు. అసలు ఇద్దరం కలిసి ఉండే కాలమే తక్కువ. అదంతా ఒకరినొకరు ఏదో ఒకటి అనుకోడంతోనే సరిపోతోంది. ఇంక కలిపి ఉండడం కుదిరే పనికాదు"

"ఏ మొగుడూ పెళ్ళాం దెబ్బలాడుకోరు అమృతా? అభిప్రాయ భేదాలు రావడం, ఒకరినొకరు అనుకోవడం, దెబ్బలాడుకోవడం ఇవన్నీ సంసారంలో మామూలే. వాటికి విడాకులు తీసుకుంటారా? మీ ఆంటీకీ, నాకు ఎన్నో విషయాల్లో అభిప్రాయాలు కలవ్వు. ఎన్నిసార్లు ఇద్దరం కీచులాడుకోలేదు?"

"మీరు ఏదో చెప్పకండి అంకుల్ - నాకు కావల్సినవి విడాకులు. ఉద్యోగం, డబ్బు సంపాదించడం, టూర్లు - ఇవే ఆయన జీవితం, నేను ఆయనకి అక్కర్లేదు. టూర్లకి వెళ్ళేటప్పుడు, ఓ లేడీ స్టెనోని వెంట పెట్టుకు వెళ్తున్నారుట. ఇంక నా అవసరం ఏముంది?"

"ఎవరో కిట్టనివాళ్ళు చెప్పింది నమ్మకమ్మా.

"ఎవరో అన్నది కాదు. ఆఫీసులో వాకబు చేస్తే తెలిసింది."

"అలా వాకబు చెయ్యాల్సినంత అపనమ్మకం నీలో ఎందుకు కలిగింది? అది

తప్పు. అదొదిలెయ్యి– నువ్వు అతనితో సరిగ్గా వుంటే ఇలా అయ్యేది కాదు" అన్నానునేను.

"సరిగ్గా ఉండడమంటే ఏంటి అంకుల్ – నేనేం పాతకాలం పతివ్రతలా ఆయన కాళ్ళు నొక్కుతూ కూర్చోలేను. నా పనులు నాకూ ఉంటాయి. అసలు కుటుంబం అంటే అందరూ అన్ని పనులూ చెయ్యడమే కదా? అలాంటప్పుడు ఆడవాళ్ళని కొన్ని పనులకి నియమించడం బానిసత్వం కాదా?" అంది అమృత.

ఆ మాటలని సమర్థిస్తూ శ్రీమతి "ప్రకృతి స్త్రీ శరీరాన్ని పిల్లల్ని కనేందుకు అనుకూలంగా నిర్మించిందని ఇక ఇంటి పనులన్నీ ఆడవాళ్ళే చెయ్యాలనడం సబబు కాదు. అమృతే కాదు – ఏ స్త్రీ అయినా భర్త చెప్పినట్లు పడి ఉండాల్సిన అవసరం లేదు" అంది.

"నేను కూడా పడి ఉండమనడం లేదు. మనకి తెలిసినంతవరకు అమృత భర్తకి అమృత భరించలేనన్ని చెడ్డగుణాలు లేవు. అమృత అతని నుండి విడిపోవడానికి ముందు కొంత ఆలోచించమంటున్నాను – అంతే. అంతకు ముందు అతని కోసం అమ్మా నాన్నల్ని వదిలేసుకుంది. వాళ్ళని వదిలేసుకోకుండా ఉంటే, వాళ్ళే ఈ పిల్లాడిని పెంచేవాళ్ళు" అన్నాను నేను.

"ఆరేళ్ళ క్రితం అయిపోయిన విషయాల గురించి మాట్లాడుకోవడం అనవసరం. గతం గురించి ఆలోచించటం అవివేకం" అంది శ్రీమతి.

దానితో నేనూ ఏకీభవించాను.

"అయిపోయిందానికి కారణాలు వదిలేద్దాం. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి?" అన్నాను.

"విడాకులెలా తీసుకోవాలో చూడండి" అంది అమృత.

లాయర్ శ్రీమతి సమాధానం చెప్పింది –

"స్త్రీకి పెళ్ళి చేసుకుందుకెంత స్వేచ్ఛ ఉందో, విడాకులు పొందేందుకు కూడా అంత స్వేచ్ఛా ఉంది. అంతకు ముందు కష్టమయ్యేవి కానీ, ఇప్పుడు విడాకులు కష్టం కాదు. ఆడవాళ్ళు కోరుకుంటే మరీ సులభంగా ఇప్పించవచ్చు."

"అయితే ఆ పని ప్రారంభిద్దాం" అంది అమృత.

"అమృతా – మరోసారి ఆలోచించు" అన్నాను నేను.

"ఏం ఆలోచించను– ప్రతిరోజూ ఒకరి నొకరం దెప్పుకుంటూ, ఒకరి వల్ల ఒకరికి సుఖం లేదనుకుంటూ ఎన్నాళ్ళు కలిసి ఉండగలం?" అంది అమృత.

"ఒకరినొకరు అర్థం చేసుకుందుకు ప్రయత్నించండి."

"ఆయన స్వార్థపరుడు. ఆయన నా పరంగా దేన్నీ చూడరు. ఆయనతో కాపురం నాకు కుదరదు."

"అతనూ అదే అంటాడేమో" అన్నాను నేను.

"అంటే మరీ మంచిది. ఇద్దరికీ కలిపి ఉండలేమన్న అభిప్రాయమే ఉంటే, విడిపోవడమే ఉత్తమం కదా ఆంటీ" అంది అమృత శ్రీమతితో.

శ్రీమతి ఏదన్నా అనేలోగా నేను "సమస్య మీ ఇద్దరికీ మాత్రమే సంబంధించింది కాదు అమృతా – మీకో బాబు ఉన్నాడు. వాడి సంగతి ఏంటి?" అన్నాను.

"వాడికి సమస్యే లేదు. వాడు నా దగ్గరే ఉంటాడు. నాకు ఉద్యోగం ఉంది. ఇంకా డబ్బు అవసరమైతే ట్యూషన్లు చెప్తాను" అంది అమృత.

శ్రీమతిలోని లాయర్ వెంటనే "ఆ అవసరం లేదమ్మా అతను బాగా సంపాదిస్తున్నాడుగా – అతని ద్వారా నెలకింతని నీకు ఇప్పించేటట్లు చూస్తాను. పెళ్ళయినా, విడాకులైనా మగాళ్ళే లాభం పొందేవారు. అలా కాదని తెలియజెప్పాలి" అంది.

శ్రీమతి మామూలుగా ఏ విషయంలోనూ ఆవేశపడదు. అయితే ఆడవాళ్ళకి అన్యాయం జరుగుతోందని అనిపించినప్పుడు ఆవిడకి బాగా ఆవేశం వస్తుంది. ఆవిడ ఆలోచనలూ, ఆవేశం సరయినవిగానే కనిపిస్తాయి. చాలా ఏళ్ళుగా అణగదొక్కబడిన జాతి నిద్రలేస్తున్న తరుణం ఇది. అన్యాయాల్ని ఎదిరించక తప్పదు.

అయితే అమృతకి అన్యాయం జరుగుతున్నట్లు నాకనిపించలేదు. అందుకే ఆ అమ్మాయి విడాకులు తీసుకోడం మంచిది కాదనిపిస్తోంది నాకు. విడాకులు తీసుకునే హక్కు ఉండడం వేరు. దాన్ని వినియోగించుకోడం వేరు.

"మీ ఆయన తాగడు – నిన్ను కొట్టడు – పరాయిస్త్రీలతో గడపడు" అని నేను చెప్తున్న మాటలకి మధ్యలో అడ్డొస్తూ–

"టూర్లకి ఆడ స్టెనోని తీసుకెళ్తున్నాడని చెప్పాగా" అంది అమృత.

"ఆఫీసు పనికి తీసుకెళ్తేనేం" అన్నాను నేను.

"ఆఫీసులో వున్న తక్కిన మగ స్టెనోలు వస్తానంటే వద్దని ఈవిడనే తీసికెళ్తున్నారట" అంది అమృత.

"పోనీ, ఈసారి టూర్‌కి ఆయనతో నువ్వూ వెళ్లు"

"నా ఉద్యోగం"

"పోనీ – ఉద్యోగం"

వెంటనే శ్రీమతి అంది – "ఆ మాట మాత్రం అనవద్దు. ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ అమృత ఉద్యోగం మానెయ్యకూడదు. ఆడవాళ్ళకి ఆర్థికంగా పెద్ద అండ ఉద్యోగమే."

"ఆ విషయం నాకూ తెలుసు. అయితే కొన్నాళ్ళు మాని మళ్ళీ చేసుకోవచ్చు

కదా? ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో ఉద్యోగం, కుటుంబం రెండూ చూసుకోవడం అమృతకి కష్టమవుతోంది కదా?" అన్నాను నేను.

"ఏమీ కష్టం కాదు. ఎందరలా చేసుకోడం లేదు? పురుషాహంకారం ఉన్న మగవాళ్ళకీ, ఆడవాళ్ళు తమతో సమంగా ఉద్యోగం చెయ్యడం నచ్చడం లేదు మనదేశంలో. తరాలుగా నరాలలో జీర్ణించుకున్న భావాలు అంత తొందరగా పోవు. కాలం మారుతోంది, కొన్నాళ్ళలో అందరి మనస్సులూ మారుతాయి. ఈ సమస్యలన్నీ అప్పుడు తొలగిపోతాయి" అంది శ్రీమతి.

ఈ విషయంలో నాకు చాలా అనుమానాలున్నాయి. అమెరికాలాంటి దేశాలలో కూడా కుటుంబ సమస్యలున్నాయంటారు. అవి ఎలా పోతాయో నాకు తెలియలేదు. అయినా ఈ విషయంలో నేను శ్రీమతితో వాదించను. అభిప్రాయాలు ఒకటి కావని తెలిసినప్పుడు వాదించుకోకపోవడం ఉత్తమం. శ్రీమతి కూడా నాతో ఈ విషయం గురించి వాదించదు.

అమృతకి విడాకులు ఇప్పించే ధోరణిలో ఉంది శ్రీమతి. ఆపడం నా తరం కాకపోవచ్చు. అయినా నా ప్రయత్నాన్ని ఆపకుండా -

"విడాకులతో, ఇరుకుగా ఉన్న గూటి నుండి నువ్వు విముక్తి పొందుతావు. స్వేచ్ఛగా ఉంటావు. అది నీకు బావుంటుంది. అయితే బాబు విషయం చూడు. బాబుని మీ ఇద్దరూ కలిపి ఈ భూమ్మీదకు తీసుకువచ్చారు. వాడి బాధ్యత మీ ఇద్దరిదీను. వాడికి తండ్రిని లేకుండా చెయ్యచ్చా నువ్వు?" అన్నాను అమృతతో.

"వాడికి తల్లినీ, తండ్రినీ నేనే అయి పెంచుతాను" అంది అమృత ఎవ్వరి మాటా వినే మానసిక స్థితిలో లేదు అమృత.

అమృతకి కావల్సిన విడాకుల్ని ఇప్పించింది శ్రీమతి.

శ్రీమతి విడాకులిప్పించినప్పుడల్లా నాకు బాధగా ఉంటుంది.

వైద్యపరంగా అవసరమైనప్పుడు కాకుండా - కేవలం తల్లి కోరిందన్న కారణంగా డాక్టర్ అబార్షన్ చేస్తే ఎలా అనిపిస్తుందో - అలా అనిపిస్తుంది నాకు శ్రీమతి విడాకులిప్పించినప్పుడు.

డాక్టర్లకి అబార్షన్‌లు చెయ్యడం, లాయర్లకి విడాకులివ్పించడం అలవాటయిపోతున్నాయి.

అమృత వేరే ఇల్లు తీసుకుంది. దగ్గరున్న స్కూలుకి బాబు వెళ్ళి వస్తున్నాడు.

రెండు మూడు రోజులకోసారయినా అమృత మా ఇంటికి వస్తూంటుంది.

వచ్చినప్పుడల్లా తనకి విడాకులిప్పించినందుకు శ్రీమతికి కృతజ్ఞతలు చెప్తూనే ఉంటుంది.

పెళ్ళయిన కొత్తలో పెళ్లి చేయించినందుకు కూడా ఇలాగే కృతజ్ఞతలు చెప్పేది.

ఆరేళ్ళబాబు తల్లయినా అమృత అందంగానే ఉంది. అసలు అమృత అందం తరగకుండా పెరుగుతోంది. దానికి తోడు, తన అందాన్ని ఇంకా అందంగా కనిపించేటట్లు చూసుకోడం అమృతకి బాగా తెలుసు. ఆ అమ్మాయి కట్టుకునే డ్రెస్సుల డిజైన్లు ఆ అమ్మాయి సుకుమారమైన అవయవ నిర్మాణానికి సరిగ్గా సరిపోతాయి. ఆ డ్రెస్సుల రంగులు ఆ శరీరం రంగుకి అందంగా అమరుతాయి. ఆ రంగులకి సరిపోయేట్లుగా బొట్టూ, లిప్‌స్టిక్, చెప్పులూ, గాజులూ, గొలుసూ, రింగులూ వేసుకునే నేర్పూ, ఓర్పూ ఉన్నాయి అమృతకి.

ఇంక జుట్టు సంగతి సరే సరి - రకరకాలుగా మలుస్తుంది.

కుమ్మరి బంకమట్టితో ఎన్నిరకాల అందమైన బొమ్మల చెయ్యగలడో, తనజుట్టుతో అన్ని రకాల అందమైన ముడులు వెయ్యగలదు అమృత.

పొడుగ్గా, నల్లగా, ఒత్తుగా జుట్టునివ్వడం అమృతని సృష్టించిన బ్రహ్మ పనయితే, ఆ జుట్టుని రకరకాలుగా ముడుచుకునే బ్రహ్మ అమృత.

తాను బ్యూటిఫుల్‌గా ఉండి, తనకి తానే మేకప్ చేసుకునే బ్యూటీషియన్ అమృత.

అందుకేనేమో - కాలేజీలో అమృతా మేడమ్ గారికి తక్కిన ఆడపిల్లల కన్నా ఎక్కువమంది ఆరాధకులున్నారని వినిపించసాగింది. మేడంకి అందగత్తెగానే కాక, మంచి లెక్చరర్‌గా పేరుందని విన్నాం.

అమృత జీవితం సుఖంగా గడుస్తోందని అనుకుంటుండగా -

అమృత కొన్నాళ్ళు కనిపించడం మానేసింది.

రెండు మూడు రోజులకోసారయినా అమృత కనిపించకపోతే మాకు తోచదు. ఓ రోజు సాయంత్రం అయిదున్నర అవుతుండగా వాళ్ళింటికి వెళ్ళాం - అయిదింటికి కాలేజీ అవగానే అమృత ఇంటికి వచ్చేస్తుందన్న ఉద్దేశ్యంతో.

ఇంట్లో అమృత లేదు. బాబు ఉన్నాడు.

ముందు గదిలో సోఫాలో ఒక్కడే కూర్చొని ఉన్నాడు. ఆరేళ్ళ పిల్లాడిలో ఉండాల్సిన ఉత్సాహం లేదా మొహంలో. కళ్ళలో చురుకుదనం లేదు. ఎంతో అలిసిపోయినట్లున్నాడు. ఎక్కడో ఆలోచిస్తున్నట్లు కూర్చున్నాడు.

"అమ్మ లేదా?" అని అడిగాను.

"ఊహూ" అని ఊరుకున్నాడు. ఎక్కడకెళ్ళిందో చెప్పాలన్న ధ్యాస లేదా అబ్బాయిలో.

"నువ్వేం చేస్తున్నావు?" అన్నాను ఆ అబ్బాయి పక్కనే కూర్చుని.

"ఏం లేదు" అన్నాడు.

"కామెడీ కాసెట్లున్నాయిగా వి.సి.ఆర్‌లో పెట్టుకు చూడచ్చుగా" అన్నాను నేను.

"ప్చ్" అన్నాడు అనాసక్తంగా.

"స్కూల్నుండి ఎప్పుడు వచ్చావు?" అని నేనడిగిన ప్రశ్నకి "మూడింటికి" అని సమాధానం చెప్పాడు.

మూడింటికి ఇంటికి వచ్చిన వాడు ఇంకా యూనిఫారంలోనే ఉన్నాడు. కాళ్ళకి బూట్లు విప్పేశాడు కానీ, సాక్స్ అలానే ఉన్నాయి. జుట్టు బాగా చెదిరి ఉంది.

"అమ్మ రోజూ అయిదింటికి ఇంటికి వచ్చేస్తుంది కదూ?" అని అడిగాను.

"ఒక్కోసారి రాదు" అన్నాడు వాడు.

"నువ్వే తాళం తీసుకుని భోంచేస్తావా?"

"లంచ్ స్కూల్లోనే" అన్నాడు వాడు.

"ఈ రోజు ఏం చేసిపెట్టింది మీ అమ్మ?" అని అడిగింది శ్రీమతి వాడితో ఏదో ఒకటి మాట్లాడాలన్నట్లు.

"ఈ రోజు నేను స్కూలుకి బయల్దేరే టైంకి వంటవలేదు. బ్రెడ్ పెట్టింది లంచ్ బాక్స్‌లో. నాకు ఇష్టం లేదు" అన్నాడు వాడు.

"తినలేదా?" అంది శ్రీమతి.

"ప్చ్" అన్నాడు వాడు.

"మరి ఆకలెయ్యదూ?" అని అడిగింది శ్రీమతి.

"పాలు తాగాను – బిస్కట్లు తిన్నాను" అన్నాడు వాడు.

"ఎప్పుడు – ఇంటికి వచ్చాకా?'

"కాదు – స్కూలికి వెళ్ళేటప్పుడు'

"ఇంటికొచ్చాక పాలు" ఇంకేం అడగాలో తెలియనట్లు ఆగింది శ్రీమతి.

"ఫ్లాస్కులో ఉన్నాయి" అన్నాడు వాడు.

"తాగావా?" అంది శ్రీమతి ఫ్లాస్క్ తీస్తూ.

"లేదు" అన్నాడు వాడు.

ఫ్లాస్కులోంచి పాలు కప్పులోకి పోసి ఇచ్చింది.

వాడు నెమ్మదిగా తాగుతున్నాడు. తాగుతూ మధ్యలో –

"అమ్మ ఈ రోజు ఆలస్యంగా వస్తుందేమో" అన్నాడు.

"ఎందుకని?" అడిగాను నేను.

"డాడీతో బయటకి వెళ్తానంది" అన్నాడు వాడు.

నేను నా చెవుల్ని నమ్మలేకపోయాను.

"డాడీ ఇంటికి వస్తుంటారా?" అని అడిగాను.

"ఇంటికి ఎప్పుడూ రారు - ఎప్పుడన్నా వస్తారు. అమ్మా, డాడీ బయటకి వెళ్తారు" అన్నాడు వాడు.

"నీతో ఆడుకోరా?" అన్నాను.

"డాడీకి నేనంటే ఇష్టం లేదు - అమ్మ కోసమే వస్తారు - నాతో మాట్లాడరు" అన్నాడు వాడు.

"నువ్వే మాట్లాడొచ్చుగా" అన్నాను.

"నాకీ డాడీ అంటే ఇష్టం లేదు" అన్నాడు వాడు.

"ఎందుకని" అన్నాను నేను ఆశ్చర్యంగా"

"డాడీ రానప్పుడు అమ్మ నాతోనేఉండేది. డాడీ వచ్చాక బయటకెళ్ళిపోతోంది."

"తప్పు. ఆయన మీ డాడీ. అలా అనకూడదు."

"ఆయన మా నిజం డాడీ కాదు - డాడీ అని మా అమ్మ చెప్పింది - నాకు మా డాడీ అంటేనే ఇష్టం" అన్నాడు వాడు.

వాడు చెప్పింది నాకు వెంటనే అర్థం కాలేదు. అర్థం అయిన వెంటనే పిచ్చెక్కినట్లయింది.

"నువ్వు చెప్తున్నది మీ అసలు డాడీ గురించి కాదా?" అన్నాను.

"ఈయనే నాకు అసలు డాడీట- అమ్మ చెప్పింది - అయితే మా అసలు డాడీ వేరేగా" అన్నాడు.

వాడలా అంటున్న సమయానికి వచ్చింది, పక్కన మరో కుర్రాడితో అమృత.

ఆ కుర్రాడికి ఇరవై ఏళ్ళ కన్న తక్కువే ఉండవచ్చు. అమృత అతనికన్న చిన్నదానిగా, అందంగా కనిపిస్తోంది. వస్తూనే -

"మీ ఇంటికెళ్ళి వస్తున్నాం. మీకు ఇతన్ని పరిచయం చేద్దామనుకున్నాను. మీరే ఇక్కడున్నారు. ఇతను నా స్టూడెంట్ - కమ్ ఎవిరీథింగ్" అంది నవ్వుతూ.

అమృత నిజం చెప్పింది. ఊరికే నా స్టూడెంటని చెప్పి ఊరుకోలేదు. అమృతలో నిజాయితీ ఎన్నడూ లోపించదు.

అమృత ఆనందంగా ఉంది. మొహంలో బాగా తెలుస్తోంది.

"పాలు తాగావా?" అని బాబు నడిగింది.

"ఊ" అన్నాడు వాడు.

"లోపల గదిలో కూర్చుని చదువుకో" అని పంపించింది.

లోపల గదిలోకెళ్ళి మంచంమీద కూర్చున్నాడు - మోకాళ్ళ మీద తల ఆన్చుకుని మమ్మల్ని చూస్తూ.

"ఏం తీసుకుంటారు?" అని అడిగింది అమృత.

ఏమీ వద్దన్నాను నేను.

అతని పక్కన కుర్చీలో కూర్చుంటూ -

"కొన్నాళ్ళుగా నాలో ఏదో ఒంటరితనం కలగసాగింది. ఆ ఒంటరితనాన్ని కనుక్కుని దాన్ని పోగొట్టాడితను - ఐ లవ్ హిమ్" అంది అమృత.

నాకు ఆ మాటలు వినిపించడంల ఏదు. లోపల గదిలో మంచం మీద ఒక్కడే కూర్చుని మమ్మల్ని చూస్తున్న బాబునే చూస్తున్నాను నేను.

వాడు అమృత కడుపులో తొమ్మిది నెలలున్నాడు. అమృత తను కావాలని ఏరికోరి పెళ్ళి చేసుకున్న అతని ద్వారానే వాణ్ణి కన్నది. ఆరేళ్ళుగా అమృత వాడికి తల్లి.

అయినా వాడు ఒంటరిగానే ఉన్నాడు.

అమృత తన ఒంటరితనానికి తోడు చూసుకుంది.

ఆరేళ్ళవాడు ఆ పని చెయ్యలేదు.

నాకు అమృత తల్లితండ్రులు గుర్తొచ్చారు.

వాళ్ళూ ఈ బాబులానే ఒంటరిగా ఉండి ఉంటారు.

వాళ్ళకెవరు తోడు ఉంటారు?

ఈ ఆలోచనలు నన్నక్కడ ఎక్కువ సేపు ఉండనియ్యలేదు.

శ్రీమతిని వెళ్దామా అని అడిగాను. వెళ్ళడానికి లేచింది శ్రీమతి.

బయటకి వచ్చేస్తూ అమృతతో-

"బాబుని ఏదన్నా మంచి రెసిడెన్షియల్ స్కూల్లో చేర్పించు" అని చెప్పాను.

అమృత సమాధానం కోసం ఆగకుండా అక్కడ నుంచి నడిచాను. దారిలో శ్రీమతి-

"చాలామంది అమ్మాయిలు తల్లితండ్రుల మాట విని, తమకి ఇష్టం లేని పెళ్ళి చేసుకుని కష్టపడుతున్నారు. స్వతంత్రంగా స్త్రీకి భర్తని ఎన్నుకునే స్వేచ్ఛ ఉండక్కర్లేదా?" అని అడిగింది.

"ఉండాలి" అన్నాను.

"అలానే ఇష్టం లేని మగాడితో తప్పనిసరిగా కాపురం చేస్తున్న చాలామంది భార్యలు అవస్థ పడుతున్నారు. వాళ్ళకి విడాకులు ఇచ్చే స్వేచ్ఛ ఉండక్కర్లేదా?" అని మళ్ళీ అడిగింది.

"ఉండాలి" అన్నాను నేను మళ్ళీ.

"మరి ఇప్పుడు అమృతకిలా అయిందేమిటి?"

"అమృతకేమయింది? బాగానే ఉందిగా" అన్నాను.

"బాబు సంగతి" అంది శ్రీమతి.

"బాబుకి ఏమీ చేసే స్వేచ్ఛ లేదుగా ఇంకా" అన్నాను.

"సరిగ్గా చెప్పు" అంది.

"నాకూ సరిగ్గా తెలియదు- ఇప్పుడే ఆలోచిస్తున్నాను. వ్యక్తి స్వేచ్ఛ వల్ల సమాజానికి కలిగే కష్టసుఖాల గురించి. ఎవరికి వారు తమకి కావల్సిందే చేస్తే ఏమవుతుందా అని. అమృతని నేను తప్పుపట్టడం లేదు. అమృత తనకి కావల్సినట్లు తను ఉండాలనుకుంటోంది. అలా ఉండలేకపోవడం స్వేచ్ఛ లేకపోవడం. అయితే అలా ఉండడం వల్ల తల్లితండ్రులకీ, పిల్లాడికీ కష్టం కలుగుతోంది. ఎక్కడో ఏదో లోపముంది" అని ఆగాను నేను.

"ఎక్కడ?" అని అడిగింది శ్రీమతి.

"వేల సంవత్సరాలుగా ఓ పటిష్టమైన వివాహ వ్యవస్థ ఉంది మన దేశంలో. ఉమ్మడి కుటుంబాలూ, ఒకరి కష్టాలనొకరు చూసుకోవడం ఇవన్నీ ఈ వ్యవస్థలో భాగాలు. అయితే ఈ పద్ధతిలో వ్యక్తులకి స్వేచ్ఛ తక్కువ. అందువల్ల కొందరు సుఖపడేవాళ్ళు. కొందరు కష్టపడేవాళ్ళు.

అమెరికాలాంటి దేశాలలోఈ వివాహం మనదేశాలలో లాగా పవిత్రమైనది కాదు. తెంచుకోరానిది కాదు. అక్కడ వివాహాన్ని రద్దు చేసుకోవడం సులభం. వాళ్ళకి స్వేచ్ఛ ఎక్కువ. అయితే అందువల్ల ఒకరి కష్టాల నింకొకరు పట్టించుకోడం తక్కువగా ఉండవచ్చు.

సామాజిక నియమాలు మనుషుల్ని బంధిస్తాయి. నియమాలు గట్టిగా పాటించని చోట స్వేచ్ఛ ఎక్కువగా ఉంటుంది. రెండు చోట్లా కష్టసుఖాలు ఉంటాయి.

ఓ వ్యవస్థలో వాళ్ళు రెండో వ్యవస్థ బావుంటుందనుకుంటారు. అందుకే మనదేశంలో స్వేచ్ఛ కావాలని చాలామంది కోరుకుంటున్నారు. అమృత లాంటి వాళ్ళు చాలామంది ఉంటారీదేశంలో.

ఎలాగుండాలన్నది ఎవరికి వాళ్ళు నిర్ణయించుకోవాల్సిందే. అయితే ఓ నిర్ణయం తీసుకునే ముందు దాని పర్యవసానాలు పూర్తిగా ఆలోచించుకోవాలి. మంచి చెడ్డల్ని బేరీజు వేసుకోవాలి. మనకేది కుదురుతుందో దాన్ని ఎన్నుకోవాలి.

అన్ని కాలాలలోనూ, అన్ని దేశాలలోనూ ఏ వ్యవస్థ మంచిదో మనం నిర్ణయించలేం. ఈ విశ్వం పరిమాణంతో పోలిస్తే మనమెంత – సముద్రంలో నీటి కణమంత."

నా మాటలు వింటూ శ్రీమతి నా చెయ్యిని గట్టిగా పట్టుకుంది. దేన్నో కోల్పోతానేమోనన్న భయం కనిపించింది ఆ మొహంలో.

"భయపడకు నేను నిన్ను వదలను" అన్నాను.

"నాకా భయం లేదు" అంది శ్రీమతి.

"ఇంకేమిటి?" అన్నాను నేను.

"అమృత అతన్ని కూడా వదిలేస్తుందా?" అంది.

"అమృతకి అతన్ని వదిలే స్వేచ్ఛ ఉంది. అలానే అతనికీ అమృతని వదిలేసే స్వేచ్ఛ ఉంది. ఎవరు ఎవరిని వదిలేస్తారో తెలియదు. బాబుకి మాత్రం అమ్మని వదిలేసే స్వేచ్ఛ ఇంకా రాలేదు. ఇంకో పది పన్నెండేళ్ళు – వాడూ వెళ్ళిపోతాడు. అమృత వాళ్లమ్మనీ, నాన్ననీ వదిలేసి వచ్చెయ్యలేదూ? వాడూ అంతే."

శ్రీమతి దగ్గరగా జరిగింది.

నేనావిడ చుట్టూ చెయ్యి వేశాను.

ఇద్దరం కలిసి నడుస్తున్నాం.

పాతికేళ్ళ క్రితం అగ్ని చుట్టూ తిరుగుతూ ఇద్దరం కలిసి వేసిన ఏడడుగులూ గుర్తొచ్చాయి నాకు. శ్రీమతికీ అవే గుర్తొస్తూ ఉండి ఉంటాయి.